

Exlibrisuutiset

Nro 163 (206) • 1/2021 • Suomen Exlibrisyhdistyksen julkaisu

Säveltäjä Erkki Melartin exlibristaiteilijana

Yksi tunnetuimmista säveltäjistämme Erkki Melartin (Erik Gustaf Oskarsson Melartin) syntyi 7.2.1875 Käkisalmella. Hän sävelsi kahdeksan sinfoniaa ja yhden oopperan, toimi musiikkipedagogina, perusti Viipurin orkesterikoulun ja toimi sen sekä myöhemmin Helsingin musiikkiopiston (myöhemmin Sibeelius-akatemia) johtajana. Melartin asui Helsingin Pukinmäessä, missä on myös hänen nimikkokautensa. Melartin sairasti paljon ja jo opiskeluaikana lääkäri kielsi häntä säveltämästä, koska se olisi rasittanut häntä liikaa. Melartin sävelsi sitten salaa. Sama toistui myös yöhön ennen hänen kuolemaansa. Mestarin kuolema keskeytti yhdeksännen sinfonian valmistumisen 14.2.1937. Tunnetuin Melartinin sävellys on varmaan Prinsessa Ruususen juhlararssi, josta tuli maamme suosituin häämarssi.

Melartin harrasti musiikin ohessa myös kuvallisia taiteita. Hän oli taidemaalari ja harrasti valokuvausta. Exlibrikset olivat myös lähellä hänen sydäntään.

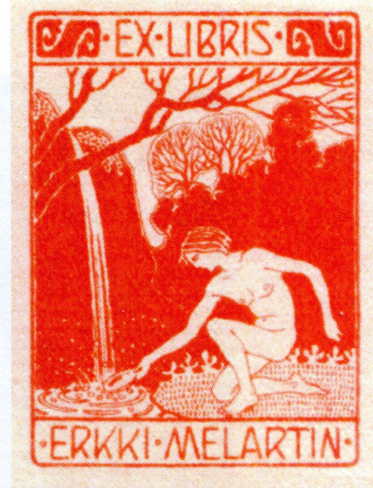
Irma Melartin kirjoitti yhdistyksemme vuosikirjassa (Exlibris 96) lyhyen artikkelin setänsä exlibrisharrastuksista: ”Muistitietoa Erkki Melartinin exlibriksistä”. Artikkelissa Irma arvioi Melartinin exlibris-mielenkiinnon heränneen jo parikymppisenä vuonna 1896 Taiteilijaseuran joululehdessä olleen Johannes Öhquistin kirjoituksen myötä. Melartin vaihtoi merkkejä niin kotimaassa kuin kansainvälisillä foorumeillakin sekä teki niitä myös itse.

Erkki Melartinin tekemät exlibrikset

Todennäköisesti pian tuon Öhquistin kirjoituksen jälkeen Melartin luonnosteli itselleen oman exlibriksen ehkä jo vuonna 1897. Irman arvio perustuu siihen, että Melartin käytti vielä alkuperäistä Eriketunimeään. Luonnos oli värillinen ja aiheeltaan puinen yömaisema. Kuva jäi luonnosvaiheeksi eikä siitä ole painettu varsinaista exlibristä.

Omistaja noin 1897.

Litografi Carl Meurling
viimeisteli Erkki Melartinin
tekemät luonnokset exlibriksi
1912.

Koe

E. Melartin 1925

A. Winter – Erkki Melartin 1925

Erkki Melartin – omistaja 1932

Erkki Melartin – omistaja 1932

Erkki Melartin luonnosteli myöhemmin itselleen kaksi vettä ammentamaan polvistunutta nuorta esittävästä merkkiä. Helsingissä tuolloin työskennellyt tukholmalainen litografi Carl Meurling viimeisteli luonnoksista exlibrikset 1912. Suihkulähdemerkin pohjalta Erkki Melartin-seura valmistutti itselleen vuoden 2020 alussa oman logon.

Melartin teki pääosin exlibrikset linopiiroksina. Vuonna 1925 hän teki ensimmäisen tällaisen A. Winterille, joka todennäköisesti oli Wienissä toimi-

nut musiikkipedagogi Adele Winter. Melartin oli hänen kanssaan kirjeenvaihdossa. Kuvan talvinen tai keväinen puromaisema toistuu lähes samanlaisena mutta peilikuvana hänen itselleen tekemässään merkissä vuodelta 1932. Samana vuonna hän teki linopiiroksena myös taloaiheisen exlibriksen itselleen. Samainen talo esiintyy myös hänen joissain muissa teoksissaan, mutta Pukinmäen kotitaloa se ei kuitenkaan esittäne.

Thure Åberg – Erkki Melartin n. 1924–1925 (koeluonnos)

Melartin ja Tukholmassa syntynyt ja sittemmin suomalaistunut Thure Åberg (vuodesta 1928 Ture Ara) olivat läheiset ystävät. Ture Araa pidetään ensimmäisenä todellisena suomalaisena iskelmälaulajana, sillä hän levytti toukokuussa 1928 legendaarisen Emma-valssin. Myöhemmin hänestä tuli tunnettu operetti- ja oopperalaulaja. Melartin teki Thure Åbergille vuosina 1924–1925 linopiirroksena ”Koivu ja tähti”-exlibriksen. Merkistä on kaksi versiota ja epäselvempi on luonnosmainen koevedos eli suunnitelma, kuten kuvan alle on kirjoitettu. Mer-

kistä ei tunneta painettua versiota.

Vuonna 1927 Erkki Melartin teki ystävälleen uuden linopiirrosmerkin nimellä Ture Ara samalla ennakoiden nimen virallista vaihtamista. Ara on Etelä- sekä Keski-Amerikassa elävien papukaijoiden suku ja toisaalta latinan kielessä ara merkitsee alttaria. Tästä näkökulmasta tämän uuden merkin symboliikka on varsin kuvaava: papukaija alttarilla. Ture oli tehnyt edellisenä vuonna itselleen lintu-, mutta ei papukaija-aiheisen exlibriksen niin ikään linopiirroksena.

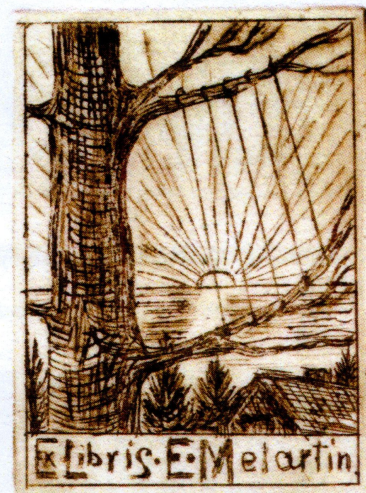
Thure Åberg —
Erkki Melartin
n. 1924–1925

Ture Ara —
Erkki Melartin
1927

Sulo Fosberg – Erkki Melartin 1924

Erkki Melartin kokeili myös metalligrafiikkaa. Vuonna 1932 syntyi neljä pienikokoista ex libristä. Niiden aiheet olivat omakuva, harppu ja kahdessa merkissä tuulikannel.

Sulo Forsberg, yksi Suomen Exlibrisyhdistyksen perustajajäsenistä sai omien sanojensa mukaan kipinän exlibriskeräilyyn juuri Erkki Melartinilta, joka vuonna 1924 teki linopiirroksena Fazerin keksitehtaan työnjohtaja Forsbergille ilmeikkään leipurimerkin. Aluksi Forsberg vedosti niitä itse mutta seuraavana vuonna merkki painettiin siistittynä kirjapainossa.

Erkki Melartin luonnosteli veljensä tyttärelle Esterille oman neliapila-aiheisen exlibriksen ja leikkasi sen linolle 1928.

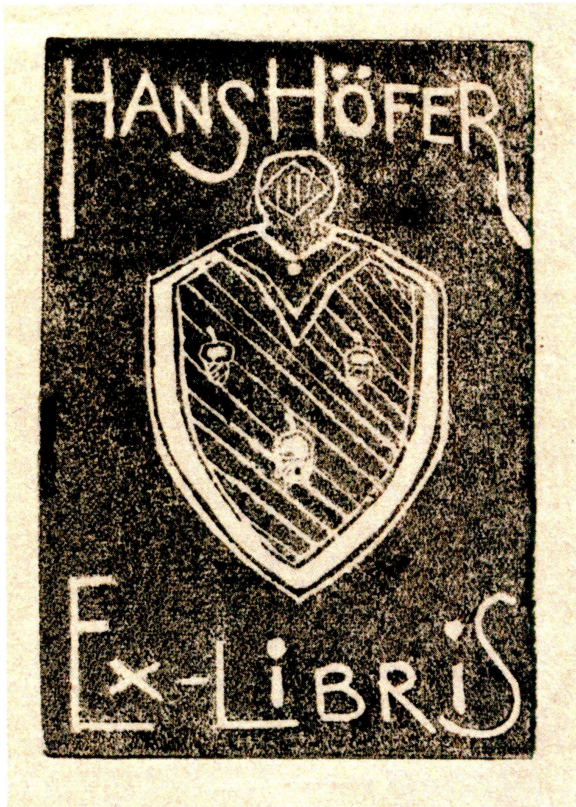
Melartinin oman, hirvenpäästä esittävän merkin tekovuotta ei tiedetä.

Melartin kokeili myös metalligrafiikkaa ja tästä syntyi neljä varsin pienikokoista exlibristä itselleen vuonna 1932. Yksi niistä on hänen oma kuvansa, yksi esittää harppua ja kaksi tuulikannelta. Kaikki soittimet on kuvattu suomalaisessa maisemassa.

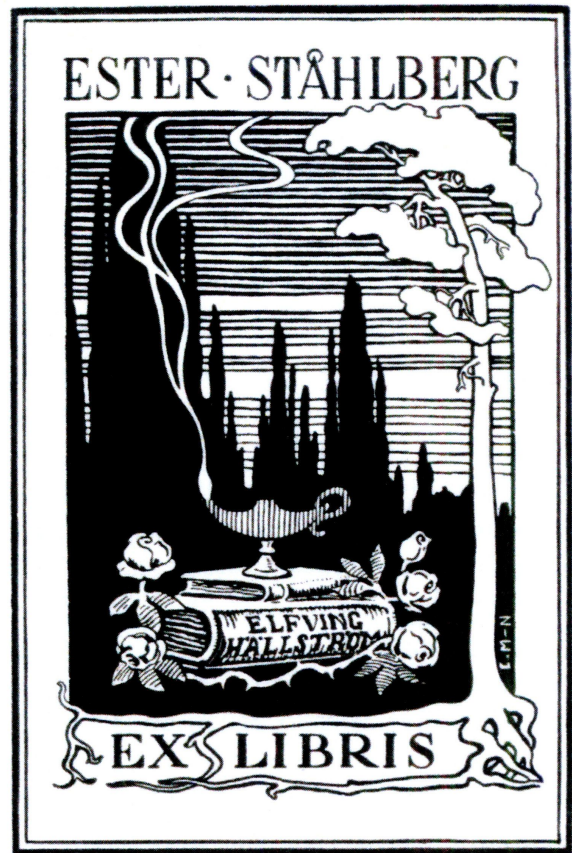
Erkki Melartinin innostamana myös Irma Melartin teki itselleen linopiirroksena hevosenkenkäaiheisen exlibriksen 1928. Irma oli tuolloin 15-vuotias. Samalla rupeamalla Melartin luonnosteli Irman sisarelle Esterille oman neliapila-aiheisen exlibriksen

ja leikkasi sen linolle. Ester teki tästä myös postikortin.

Itselleen Melartin on lisäksi tehnyt linopiirroksena isohkon hirvenpääkuvalla varustetun, exlibristä muistuttavan merkin. Sen tekovuotta ei tiedetä. Melartin käytti merkkiä lähinnä näyttelyissä olleiden taideteostensa merkitsemiseen. Kirjanomistajanmerkiksi se kyllä kävisi mutta sellaisena sitä tuskin on käytetty.

Hans Höfer – Erkki Melartin 1936

Ester Ståhlberg – Erkki Melartin

Melartinien naapurissa asui taideteollisuuskoulussa opiskeleva Hans Höfer, joka teki linopiirroksena Melartinille melko isokokoisen nelihenkiä perhettä esittävän exlibriksen vuonna 1936. Merkki on lehtemme kansikuvana. Melartin luonnosteli linolle vastaavasti Höferille oman vaakunaan perustuvan merkin.

Kirjailija ja presidentti Kaarlo Juho Ståhlbergin puolison Ester Ståhlbergin exlibriksen tekovuotta ei tunneta. Ester Ståhlberg oli tuolloin toisessa avioliitossaan. Ensimmäinen avioliitto apteekkari Karl Hällströmin kanssa päättyi miehen kuolemaan. Merkissä näkyy Ester Ståhlbergin edelliset sukunimet Elfving ja Hällström vanhan öljylampun alla. Merkki on muista poiketen piirretty tussilla.

Melartinilta tunnetaan myös yksi erikoisen muotoinen luonnos. Se on vuonna 1896 syntyneelle ja myöhemmin lääkärinä vaikuttaneelle Allari Sepälle. Kuvassa toistuu sama auringon nousu tai lasku, joka on hänen pienikokoisessa tuulikannelmerkissään. Lepän rungot ja niiden urvut ja lehdet kehystävät huilunsoittajaa puuntaimien keskellä.

Melartinilla oli itsensä tekemien ja em. Hans Höferin tekemän exlibriksen lisäksi Kalle Carlstedtin 1919 puukaiveruksena tehty panhuilunsoittaja-

Allari Seppä – Erkki Melartin

aiheinen merkki. Lisäksi Mirjam Kinos on tehnyt vuonna 1986 lahjoitusexlibriksen Oulun yliopistolle ja Pukinmäen kirjastolle lahjoitettuihin Erkki Melartinin kirjoihin.

Erkki Tuominen